

DIEŤA

V CENTRE ODBORNEJ POZORNOSTI

Metodicko – odborný časopis pre poradenskú prax a širšiu verejnosť

2 | 2019

TÉMA ČÍSLA:

**Inklúzia a Dieťa v náročnej
rodinnej situácii**

Inkluzívne vzdelávanie nadaných žiakov – mýty a ich možné dopady

Eva RAJČÁNIOVÁ, VÚDPaP

Pri slovách inkluzívne vzdelávanie, teda vzdelávanie, ktoré rešpektuje a uspokojuje potreby každého jednotlivca, nám spravidla na um ako prvé prídu potreby detí s rôznymi formami znevýhodnenia. Osobitú pozornosť si však zaslúži aj iná skupina žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, a to nadaní žiaci. Inkluzívny prístup vo vzdelávaní nadaných si vyžaduje podporu systémovú, metodickú, finančnú, či personálnu. No tak ako inkluzívny prístup vo všeobecnosti, aj v prípade nadaných žiakov je potrebná zmena nášho myslenia, v tomto prípade spôsobu, ako uvažujeme o nadaní. Vo všeobecnom povedomí totiž panuje

mnoho presvedčení o nadaní a o nadaných deťoch, ktoré nemusia vždy zodpovedať realite. Autorky K. Tirriová a S. Laineová v roku 2017 publikovali článok, v ktorom sumarizujú niekoľko mýtov, alebo mylných presvedčení o nadaných žiakoch, ktoré môžu byť prekážkou pre efektívne inkluzívne vzdelávanie nadaných. A keďže si slovenské školstvo v súčasnosti berie za vzor fínsky model vzdelávania, poznatky týchto dvoch autoriek z Helsinskej univerzity môžu byť pre nás želanou inšpiráciou. Pozrime sa preto na niektoré zo spomínaných mýtov a na ich možné nepriaznivé dopady na nadaných v inkluzívnom vzdelávaní.

Mýtus č. 1: Nadaný žiak je nadaný v každej oblasti

Prvý mýtus hovorí, že nadaný žiak má takú vysokú intelektovú kapacitu, že je nadaný vo všetkom, v každej oblasti, v každom vyučovacom predmete. Preto nepotrebuje žiadnu cieľenú podporu učiteľa, naopak môže učiteľovi asistovať a ostatným žiakom pomáhať s pochopením učiva alebo vypracovaním zadaní. Takéto presvedčenie je mylné, pretože u nadaných žiakov sa nezriedka stretávame s nerovnomerným vývinovým, prípadne aj intelektovým profilom. A tak zatiaľ čo v jednej oblasti nadaný žiak exceluje, v inej môže zaostávať. Nadanie je teda doménovo špecifické. Každý nadaný žiak je pritom iný, každý má iné silné stránky a iné vzdelávacie potreby. Navyše osobitú skupinu tvoria tzv. dvojnásobne výnimoční žiaci, ktorí majú špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby dané nielen intelektovým nadaním, ale aj určitým znevýhodnením, napr. vývinovou poruchou učenia, poruchou pozornosti, alebo poruchou autistického spektra.

Mýtus č. 2: Nadanie = vysoké IQ

Mýtus, že nadaný je ten, kto dosiahne v testoch inteligencie vysoké skóre, pretrváva v psychologickom a pedagogickom svete dlhodobo. Je to problém, ktorý súvisí s chýbajúcou všeobecne prijímanou definíciou nadania s nejednoznačným rozlíšením pojmov nadanie a inteligencia a dotýka sa samozrejme aj diagnostiky a identifikácie nadaných žiakov. V inkluzívnom vzdelávaní takéto presvedčenie vedie k tomu, že špecifická pozornosť sa venuje iba tým nadaným žiakom, ktorí preukazujú mimoriadne schopnosti v oblastiach, meraných testami inteligencie. Z pohľadu inkluzívneho prístupu je však nutné pamätať aj na podporu detí, nadaných v iných oblastiach, ako sú napríklad tvorivé myslenie, interpersonálne schopnosti, umelecké, či psychomotorické schopnosti.

Mýtus č. 3: Nadanie je vrodené a nemenné

Ďalším častým omylom, s ktorým sa v súvislosti s nadaním stretávame, je presvedčenie, že nadanie je vrodené, zdedené a preto statické a nemenné. Žiak buď nadaný je, alebo nie je, je taký od narodenia a už sa s tým nedá veľa spraviť. Odhliadnuc od toho, že je takýto postoj v odbornej literatúre neaktuálny (Reis & Renzulli, 2009), vo vyučovacom procese je priam škodlivý. Ak žiak verí, že jeho nadanie, jeho schopnosti sú už dané a nemenné, jeho motivácia učiť sa, zlepšovať, dosahovať v škole lepšie výsledky, bude nízka. Ak v nemennosť nadania verí učiteľ, nebude žiakovi vytvárať podmienky na jeho rozvoj, nebude mu vytvárať príležitosti rásť a nebude pred ním stavať výzvy, ktoré by mu napomohli plne rozvinúť jeho potenciál. Tirriová a Laineová tiež zdôrazňujú, že ak chápeme nadanie ako vrodené a dedičné, nadanie detí pochádzajúcich zo stigmatizovaných, marginalizovaných a segregovaných skupín môže byť neprávom prehladané.

Mýtus č. 4: Nadaní sú blázni a čudáci

S obrazom geniálneho blázna alebo mimoriadne inteligentného čudáka s nedostatkom sociálnych zručností (v dnešnej dobe s obľubou používame aj anglické slovo nerd), sa stretol už každý z nás. Máte pred očami Einsteina s vyplazeným jazykom? Van Gogha s odrezaným uchom? Alebo populárneho Sheldona zo seriálu Teória veľkého tresku? Z histórie a z popkultúry poznáme skutočné alebo vymyslené príbehy výnimočných ľudí, ktorí trpeli duševnou poruchou, debatujeme o ich symptómoch a neobvyklých zvykoch. Podporované je tak presvedčenie o tenkej hranici medzi genialitou a bláznovstvom. Odborná literatúra skutočne popisuje niektoré špecifiká, s ktorými sa u nadaných detí môžeme stretnúť, ako napr. zhoršená sociálna prispôsobivosť, zvýšená uzavretosť, emocionálna nestabilita

a pod (Lazarová, 2014). Nemali by sme však prepadať mylnému presvedčeniu, že byť nadaný zároveň znamená mať psychické problémy. Takéto postoje by v inkluzívnej triede mohli znamenať nepriaznivú snahu vyhýbať sa identifikácii nadania a tým aj primeranej podpore nadania, s cieľom chrániť nadané dieťa pred stigmatizáciou.

Mýtus č. 5: Nadaný žiak = bezproblémový žiak

V protiklade s predchádzajúcim mýtom sa možno stretnúť i s opačným mylným presvedčením, že nadaný žiak je bezproblémovým dieťaťom, ktoré si vždy poradí samé, nečelí žiadnym problémom a nepotrebuje pomoc ani podporu svojho okolia. Aj v tomto prípade ide o mýtus, ktorý môže mať veľmi neblahý vplyv na inkluzívne vzdelávanie. Nadaný žiak tak môže byť prehliadaný, jeho problémy nevypočuté a potreby neuspokojené. Ako každý žiak, i ten nadaný, potrebuje podporu učiteľa, či iných odborníkov na to, aby sa rozvíjal a dosahoval úspechy. A jeho potreby nie sú len vzdelávacie – učiť sa rých-

lejším tempom či náročnejšie učivo, ale sú aj výchovné či psychologické. Nadaní žiaci sa môžu potýkať napr. s nezdravou formou perfekcionizmu, s vysokým tlakom okolia (Greene, 2003), s neporozumením zo strany rovesníkov (Wellisch, Brown, & Knight, 2012) a pod. Nadaný žiak, ako každé dieťa, potrebuje podporu v tej či onej oblasti.

Tirriová a Laineová vo svojom príspevku opisujú ešte jeden mýtus o nadaní, ktorý podľa nich môže negatívne ovplyvňovať inkluzívne vzdelávanie. Konkrétne ide o presvedčenie, že každé dieťa je nadané. Autorky upozorňujú, že takéto presvedčenie môže viesť k ignorovaniu potrieb (skutočne) nadaných detí, v dôsledku čoho nebudú plne dosahovať svoj potenciál. Na tomto mieste si dovoľím s autorkami zapolemizovať. Ak pripustíme, že každý z nás má v nejakej oblasti istú mieru nadania, niektorí o niečo menšiu a niektorí o niečo väčšiu, a podľa toho sa môžu líšiť aj naše potreby vzhľadom na ďalší rozvoj tohto nadania, potom presvedčenie, že každé dieťa, každý z nás je (nejak) nadaný, nemôže byť prekážkou pre inkluzívne vzdelávanie. Ktorý postoj je vám bližší, to už nechám na vás.

Literatúra:

- GREENE, M. J. (2003). Gifted Adrift? Career Counseling of the Gifted and Talented. *Roepers Review*, 25(2), 66-72.
- LAZAROVÁ, A. (2014). Diagnostika intelektovo nadaného dieťaťa. *Komplexný poradenský systém prevencie a ovplyvňovania sociálnopatologických javov v školskom prostredí*(3), 63-73.
- REIS, S. M., & RENZULLI, J. S. (2009). Myth 1: The Gifted and Talented Constitute One Single Homogeneous Group and Giftedness Is a Way of Being That Stays in the Person Over Time and Experiences. *Gifted Child Quarterly*, 53(4), 233-235.
- TIRRI, K., & LAINE, S. (2017). Ethical Challenges in Inclusive Education: The Case of Gifted Students. *International Perspectives on Inclusive Education*(9), 239-257.
- WELLISCH, M., BROWN, J., & KNIGHT, R. (2012). Gifted and misunderstood: Mothers' narratives of their gifted children's socio-emotional adjustment and educational challenge. *Australasian Journal of Gifted Education*, 21(2), 5-18.